

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 2/2024 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten. Asia on lisäksi lähetetty perustuslakivaliokuntaan ja sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan lausunnon antamista varten.

Lausunnot

Asiasta on annettu seuraavat lausunnot:

- perustuslakivaliokunta PeVL 14/2024 vp
- sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta StVL 4/2024 vp

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- osastopäällikkö Ville-Veikko Ahonen, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Kirsi Hyttinen, valtiovarainministeriö
- hallitusneuvos Minna-Marja Jokinen, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Annika Parsons, sisäministeriö
- hallitusneuvos Erkki Papunen, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö
- tuloksellisuustarkastuspäällikkö Anna-Liisa Pasanen, Valtiontalouden tarkastusvirasto
- palvelujärjestelmäjohtaja Anu Niemi, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- toimitusjohtaja Matti Bergendahl, HUS-yhtymä
- hallintojohtaja Vuokko Ylinen, Pirkanmaan hyvinvointialue
- hyvinvointialueen johtaja Marina Kinnunen, Pohjanmaan hyvinvointialue
- hyvinvointialuejohtaja Ilkka Luoma, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue
- rahoituspäällikkö Anne Halttunen, Pohjois-Savon hyvinvointialue
- hyvinvointialuejohtaja Petri Virolainen, Päijät-Hämeen hyvinvointialue
- toimialajohtaja, konsernipalvelut Mikko Hokkanen, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue
- professori Olli Mäenpää
- dosentti Liina-Kaisa Tynkkynen

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

Hyväksytty
3.1

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL)
- Etelä-Karjalan hyvinvointialue
- Etelä-Savon hyvinvointialue
- Helsingin kaupunki
- Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- Kanta-Hämeen hyvinvointialue
- Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Keski-Uudenmaan hyvinvointialue
- Kymenlaakson hyvinvointialue
- Lapin hyvinvointialue
- Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Suomen palopäällystöliitto ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi hyvinvointialueesta annettua lakia, sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia, pelastustoimen järjestämisestä annettua lakia ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia.

Esityksen mukaan hyvinvointialueiden ja valtion välisiä neuvottelukuntia ja neuvotteluita sekä valtioneuvoston asettamia valtakunnallisia strategisia tavoitteita koskevat säännökset yhtenäistettäisiin ja niitä koskeva sääntely siirrettäisiin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetusta laista ja pelastustoimen järjestämisestä annetusta laista hyvinvointialueesta annettuun lakiin. Hyvinvointialueesta annettuun lakiin lisättäisiin täsmennetyt säännökset valtiovarainministeriön tehtävistä hyvinvointialueiden ohjauksessa.

Ehdotetuilla laeilla yhtenäistettäisiin hyvinvointialueiden valtion ohjausta, selkeytettäisiin valtiovarainministeriön roolia ohjauksessa sekä varmistettaisiin, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Yleistä

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi hyvinvointialueesta annettua lakia (611/2021, jäljempänä hyvinvointialuelaki), sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia (612/2021, jäljempänä sote-järjestämislaki), pelastustoimen järjestämisestä annettua lakia (613/2021, jäljempänä pelastustoimen järjestämislaki) ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annettua lakia (615/2021).

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

Lakeja ehdotetaan muutettavaksi siten, että hyvinvointialueiden ja valtion välisiä neuvottelukuntia ja neuvotteluita sekä valtioneuvoston asettamia valtakunnallisia strategisia tavoitteita koskevat säännökset yhtenäistetään ja sääntely siirretään sote-järjestämislaista ja pelastustoimen järjestämislaista hyvinvointialuelakiin. Lisäksi hyvinvointialuelakiin lisätään täsmennetyt säännökset valtiovarainministeriön tehtävistä hyvinvointialueiden ohjauksessa.

Vastuu sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä on siirtynyt hyvinvointialueille vuoden 2023 alusta. Hallituksen esityksen perusteluista ilmenee, että hyvinvointialueet ovat tuoneet esille nykyiseen, ministeriöiden erilliseen ohjaukseen perustuvaan ohjausjärjestelmään liittyvän toiminnallisen ja taloudellisen ohjauksen ristiriitaisuuden. Tämä on tullut esiin myös hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa. Ehdotettujen lainmuutosten tarkoituksena on selkeyttää ja yhtenäistää hyvinvointialueiden valtion ohjausta sekä selkeyttää ministeriöiden toimivalta- ja tehtäväjakoa. Ehdotuksilla myös vähennetään hallinnollista taakkaa.

Hallintovaliokunta on saanut asiassa perustuslakivaliokunnan ja sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnot (PeVL 14/2024 vp, StVL 4/2024 vp). Perustuslakivaliokunta esittää lausunnossaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan ehdotetut ohjaus- ja valvontatoimivaltaa koskevat muutosehdotukset hallituksen esityksessä eivät olennaisesti muuta hyvinvointialueiden itsehallinnollista asemaa. Muutoksilla ei hallituksen esityksen (s. 13) ja valiokunnan käsityksen mukaan ole välitöntä vaikutusta myöskään hyvinvointialueiden itsehallinnon perusteisiin kuuluvan, lakisääteisen rahoitusperiaatteen toteutumiseen. Perustuslakivaliokunnan mielestä sosiaalisten perusoikeuksienkin merkitys huomioon ottaen kyseisten oikeuksien yhdenvertaiseksi turvaamiseksi välttämätöntä valtion ohjausta koskeva sääntely ei muodostu ongelmalliseksi perustuslain 121 §:n 4 momentissa säädetyn alueellisen itsehallinnon kannalta.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä tästä mietinnöstä ilmenevin muutosehdotuksin.

Hyvinvointialueiden ohjaus

Hyvinvointialuelain 11 §:ssä säädetään hyvinvointialueiden seurannasta, ohjauksesta ja laillisuusvalvonnasta. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi täsmennetyt säännökset valtiovarainministeriön tehtävistä hyvinvointialueiden ohjauksessa. Hallituksen esityksen mukaan valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta, vastaa hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan yleisestä ohjauksesta, sovittaa yhteen valtioneuvostossa tehtävää hyvinvointialueiden ohjausta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa. Pykälän 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriön toimivallasta sosiaali- ja terveydenhuollon yleisessä ohjauksessa, suunnittelussa, kehittämisessä ja valvonnassa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 21 §:ssä. Sisäministeriön toimivallasta pelastustoimen yleisessä ohjauksessa, suunnittelussa ja kehittämisessä säädetään pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 7 §:ssä.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

Hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota ministeriöiden väliseen toimivaltasääntelyyn. Myös perustuslakivaliokunta toteaa, että säännöksen sanamuodossa ministeriöiden yleisen ohjauksen soveltamisala ja rajat on määritelty melko epäselvästi ja paikoitellen päällekkäisesti. Hallituksen esityksen mukaan (s. 10) sääntelyn yhtenä tavoitteena on yhtenäistää ja selkeyttää hyvinvointialueiden valtion ohjausta. Perustuslakivaliokunnan mielestä säännöstä olisi perusteltua selkeyttää ja täsmentää tavoitetta vastaavaksi.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta painottaa, että ministeriöiden hyvinvointialueisiin kohdistamista ohjaustoimista tulee säätää selvästi laissa siten, ettei ministeriöiden ohjaustoimivallan rajoista ja keskinäisuuhteista vallitse epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta. Valiokunnan mukaan valtiovarainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön ohjaustoimivallan ala ja suhde toisiinsa ovat hallituksen esityksessä ehdotetun sääntelyn valossa osittain päällekkäiset, kun yhtäältä valtiovarainministeriö vastaisi 11 §:n 1 momentin nojalla hyvinvointialueiden talouden ja toiminnan yleisestä ohjauksesta, ja toisaalta sosiaali- ja terveysministeriöllä olisi voimassa olevan sääntelyn mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuollon yleisen ohjauksen toimivalta.

Hallintovaliokunta toteaa, että esityksellä ei ole tarkoitus muuttaa voimassa olevaa ministeriöiden välistä toimivaltajakoa eikä yleistä ohjaustoimivaltaa. Hyvinvointialueiden perustamisesta lukien valtiovarainministeriön toimivaltaan on kuulunut hyvinvointialuelain 11 §:n mukaan hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden seuranta. Hyvinvointialuelaisissa on lisäksi erikseen säädetty valtiovarainministeriölle hyvinvointialueiden ohjaukseen ja seurantaan liittyvästä toimivaltasta (15, 16, 120, 122, 123 ja 124 §). Hyvinvointialueiden rahoituslain 24 §:ssä säädetään valtion rahoituksen hallinnoinnista. Rahoituslain 25—28 §:ssä on säädetty erikseen valtiovarainministeriön tehtävistä. Hyvinvointialueuudistuksen johdosta päivitettiin myös valtioneuvoston ohjesääntö (262/2003), jonka 17 §:n mukaan valtiovarainministeriön toimialaan kuuluu muun muassa hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden ohjaus (13 a kohta). Valtiovarainministeriöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (610/2003) mukaan valtiovarainministeriön tehtäviä ovat muun muassa hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden ohjaus (35 a kohta).

Sote-järjestämislain 21 §:n mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa valtakunnallisesta sosiaali- ja terveystaloudesta, sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden valmistelusta ja niiden huomioon ottamisesta hyvinvointialueiden toiminnan ohjauksessa. Pelastustoimen järjestämislain 7 §:n mukaan sisäministeriö johtaa, ohjaa ja valvoo yleisesti pelastustointia ja sen palvelujen saatavuutta ja tasoa.

Hallintovaliokunta toteaa arvioituaan saamiaan asiantuntija- ja valiokuntalausuntoja, että ehdotettua 11 §:n sääntelyä on syytä täsmentää. Toimivallan ja toimivaltarajojen tulkinnanvaraisuus ohjaustoimivallan alan määrittelyssä ja ohjaustoimivaltojen sisällöllinen päällekkäisyys ovat merkityksellisiä ministeriön hallinnonalaansa koskevan toimivallan ja vastuun perusteiden sekä virkavastuun kannalta. Toiminnallisen selkeyden vaatimuksen lisäksi nämä näkökohdat perustelevat ohjaustoimivallan tarkkarajaisempaa määrittelyä.

Hallintovaliokunnan saaman selvityksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö ja valtiovarainministeriö ovat yhteisesti tulkinneet sote-järjestämislain 22 §:ssä säädettyä sosiaali- ja terveydenhuollon yleistä ohjaustoimivaltaa siten, että sosiaali- ja terveysministeriölle kuuluu sosiaali- ja

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

terveyspalveluihin liittyvä substanssilainsäädäntö ja niihin liittyvä yleinen ohjaus. Nämä kuuluvat jatkossakin sosiaali- ja terveysministeriölle. Vastaavasti pelastustoimen järjestämislain 7 §:n mukaisesti pelastustoimen yleinen ohjaus kuuluu sisäministeriölle. Edellä mainittujen säännösten on tarkoitettu sulkevan sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön toimivaltaan kuuluvan erityislainsäädännön mukaisia palveluja koskevan substanssikohtaisen ohjauksen valtiovarainministeriön toimivallan ulkopuolelle.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan lausunnosta (s. 4) ilmenee, että valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat vastineessaan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ehdottaneet, että valtiovarainministeriön yleinen ohjaustoimivalta 11 §:n 1 momentissa täsmennettäisiin koskemaan *"hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon yleistä ohjausta sekä toiminnan yleistä ohjausta siltä osin kuin sitä ei ole säädetty sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön tai muun ministeriön toimivaltaan kuuluvaksi"*. Ministeriöiden näkemyksen mukaan tällä poistettaisiin säännöstasolla se, ettei ministeriöiden ohjaustoimivalta ole päällekkäistä.

Hallintovaliokunta katsoo, että ministeriöiden sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ehdottama muotoilu talouden ja hallinnon yleisestä ohjauksesta on hyvinvointialuelain ja valtioneuvoston ohjesäännön mukainen. Hyvinvointialueiden hallinnon ja talouden järjestämisestä säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa. Lisäksi lakia sovelletaan lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hyvinvointialueen toimintaan, jollei lailla toisin säädetä. Hyvinvointialuelakiin sisältyvät säännökset mm. demokratiasta ja vaikuttamisesta, toimielimistä ja johtamisesta sekä luottamushenkilöistä ja henkilöstöstä. Valtiovarainministeriön toimialaan kuuluu myös Maakuntien Tilakeskus Oy:n omistaja- ja sisältöohjaus, millä on liittymä hyvinvointialueiden toimitiloihin. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaantulusta annetussa laissa (616/2021) säädetään mm. omaisuuden siirtoa ja toimitiloja koskevista asioista, jotka kuuluvat hallintoon. Valtiovarainministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö katsovat hallintovaliokunnalle antamassaan yhteisessä lisäselvityksessä, että edellä mainittuja asioita koskevat säännökset muodostavat yleisen perustan hyvinvointialueiden hallinnolle, mikä puolestaan luo edellytykset hyvinvointialueen toiminnalle.

Ministeriöiden hallintovaliokunnalle antamassa yhteisessä lisäselvityksessä todetaan, että hyvinvointialuelaki on luonteeltaan toimialasta riippumaton yleislaki, joka kuuluu ministeriöiden välisessä työnjaossa valtiovarainministeriön vastuulle. Edellä mainittu käy ilmi valtioneuvoston ohjesäännöstä sekä valtiovarainministeriöstä annetusta valtioneuvoston asetuksesta, joiden mukaan hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon ohjaus kuuluu valtiovarainministeriölle. Hyvinvointialueiden hallinto on siten toimialariippumatonta eli koskee yhtä lailla sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea.

Hallintovaliokunnan saamassa ministeriöiden yhteisessä lisäselvityksessä todetaan myös, että valtiovarainministeriön ohjaustoimivalta, joka kohdistuu hallintoon, on luonteeltaan yleistä eli niin sanottua informaatio-ohjausta. Kysymys on tiedon välittämisestä ja ministeriön vastuulle kuuluvan sääntelyn mahdollisista tulkintaohjeista ja suosituksista, jotka eivät sido hyvinvointialuetta. Esimerkiksi hyvinvointialueiden toiminnan käynnistämisvaiheessa sote-uudistuksen verkkosivuilla julkaistiin usein kysytyistä hallintoa ja taloutta koskevista säännöksistä tietoa ja tulkintaohjeita, ja annettiin hyvinvointialueille kirjeellä ohjausta mm. vaalikelpoisuuden tulkin-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

nasta. Valtiovarainministeriö vastaa myös hyvinvointialueiden esittämiin kysymyksiin, jotka liittyvät hallintoa koskevien säännösten soveltamiseen.

Päätösvalta hyvinvointialueen hallinnon järjestämisessä on itsehallinnollisella hyvinvointialueella itsellään. Yleisen ohjaustoimivallan nojalla ei voida antaa määräyksiä eikä puuttua yksittäisiin päätöksiin.

Edellä mainitussa ministeriöiden yhteisessä lisäselvityksessä katsotaan, että valtiovarainministeriön hallinnon ohjaukseen eivät kuulu asiat, jotka ovat sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen toimialan substanssi-ohjauksen piiriin kuuluvia. Hyvinvointialueiden hallinnon ohjaukseen ei siten kuulu esimerkiksi se, miten hyvinvointialue organisoii sen järjestämisvastuulla kuuluvien sosiaali- ja terveystalvelujen tai pelastustoimen palvelujen järjestämisen ja tuottamisen. Esimerkiksi palveluverkkoa tai henkilöstön resursointia koskevat asiat eivät kuulu valtiovarainministeriön ohjauksen piiriin, vaan ovat substanssiin liittyviä asioita ja kuuluvat siten sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön yleiseen ohjaustoimivaltaan. Myös sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueita ja hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksia koskevat asiat kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle.

Hyvinvointialueen hallintoa ja toimintaa koskevien päätösten kustannuksilla on yhteys valtiovarainministeriön talouden ohjaukseen. Hallinnon ja talouden ohjaus liittyvät siten kiinteästi toisiinsa sekä toiminnan ohjaukseen, minkä vuoksi ohjausta on tarpeen koordinoita valtioneuvoston sisäisesti.

Hallintovaliokunta toteaa ministeriöiden sosiaali- ja terveysvaliokunnalle ehdottamasta pykälämuotoilusta vielä sen, että toiminnan yleisen ohjauksen kuuluminen valtiovarainministeriön toimivaltaan vain siltä osin kuin sitä ei ole säädetty muun ministeriön toimivaltaan kuuluvaksi vastaa hallintovaliokunnan käsitystä toiminnan yleisen ohjauksen toimivaltajaosta. Myös sosiaali- ja terveysvaliokunta on todennut, että ehdotettu muotoilu poistaisi päällekkäisyyden toiminnan yleisen ohjauksen osalta.

Hallintovaliokunta ehdottaa yksityiskohtaisissa perusteluissa hyvinvointialuelain 11 §:n 1 momentin täsmentämistä edellä todetun mukaisesti.

Finanssipoliittiset ja hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat strategiset tavoitteet

Hyvinvointialuelain 12 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi hyvinvointialueiden tehtäviä koskevista valtakunnallisista tavoitteista. Nykyisten erillisten sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden ja pelastustoimen valtakunnallisten tavoitteiden sijasta valtioneuvosto vahvistaa vähintään joka neljäs vuosi yhtenäiset hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet, joissa otetaan huomioon sekä sosiaali- ja terveydenhuollolle että pelastustoimelle asetettavat tavoitteet.

Valtakunnalliset tavoitteet ovat keskeinen osa valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen strategista ohjausta. Esityksen perustelujen mukaan (s. 20) tavoitteita valmistellaan edelleen sosiaali- ja terveysministeriössä sekä sisäministeriössä, mutta valtiovarainministeriö sovittaa valmistelua yhteen ja vastaa tavoitteiden esittelystä valtioneuvostolle. Pykälän 1 mo-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

mentissa ehdotetaan lisäksi voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti todettavaksi, että valtakunnallisissa strategisissa tavoitteissa on otettava huomioon 12 §:ssä tarkoitetut talous- ja finanssipoliittiset tavoitteet.

Perustuslakivaliokunta korostaa lausunnossaan perustuslain 22 §:n mukaista julkisen vallan velvoitetta turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen, mukaan lukien perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisten sosiaalisten perusoikeuksien toteutuminen. Myös valtioneuhjauksessa on siten pyrittävä osaltaan varmistamaan, että itsehallinnollisilla hyvinvointialueilla on kyky varmistaa hyvinvointialueen asukkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertainen toteutuminen koko maassa. Perustellumpaa valiokunnan mielestä olisi, että perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaisen oikeuksien turvaamiseen liittyvät seikat kävisivät talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden ohella ilmi säännöstekstistä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää sinänsä tärkeänä, että hyvinvointialueiden ohjauksessa otetaan huomioon finanssipoliittiset tavoitteet kustannusvaikuttavuuden edistämiseksi sekä kustannusten nousun hillitsemiseksi sekä palveluiden turvaamiseksi tulevaisuudessa. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on kuitenkin esitetty kritiikkiä finanssipoliittisten tavoitteiden korostumisesta. Valiokunta toteaa, että jatkossakin finanssipoliittiset tavoitteet tulee sovittaa perusoikeuksiin siten, että perusoikeudet turvataan. Sosiaali- ja terveysvaliokunta on yhtynyt perustuslakivaliokunnan esittämään kantaan.

Myös hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty huolia valtioneuvoston finanssipoliittisten tavoitteiden merkityksen korostumisesta. Toisaalta osa asiantuntijoista on pitänyt finanssipoliittisten tavoitteiden huomioon ottamista perusteltuna. Kuulemisissa on myös katsottu, että huomiota tulisi finanssipoliittisten tavoitteiden ohella kiinnittää palvelujen sisältöön ja laatuun sekä palvelujen lakisääteisen tason ja perusoikeuksien toteutumiseen.

Hallintovaliokunta kiinnittää huomiota siihen, ettei hallituksen esityksessä ehdotetussa pykälässä valtakunnallisten tavoitteiden määrittely enää perustuisi voimassa olevan sote-järjestämislain 31 §:ssä edellytettyyn sosiaali- ja terveysministeriön selvitykseen sekä mahdollisiin muihin väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja taloutta koskeviin seurantatietoihin. Vaikka hallituksen esityksessä ehdotettu sääntely ei estäisi mainitun selvityksen ja seurantatietojen huomioon ottamista, niiden huomioon ottamiseen velvoittavan säännöksen poistaminen laista voisi periaatteellisesti merkittäväällä tavalla rajoittaa näiden palvelujen tavoitteiden määrittelyssä lakisääteisesti huomioon otettavaa tietopohjaa edellyttämällä, että ainoastaan finanssipoliittiset tavoitteet on otettava huomioon, ja vaikuttaa siten perusoikeuksien turvaamiseen. Hallintovaliokunta pitää saamansa selvityksen perusteella hyvinvointialuelakiin ehdotetun 12 a §:n täydentämistä aiheellisena ja viittaa yksityiskohtaisiin perusteluihin.

Hallintovaliokunta toteaa, että valtakunnallisia tavoitteita koskevasta säännöksestä puuttuu yhteys myös pelastustoimen järjestämislain 15 §:ssä säädettyyn sisäministeriön selvitykseen sekä mahdollisiin muihin pelastustoimen toimintaa ja taloutta koskeviin seurantatietoihin. Valiokunta katsoo, että sääntelyä on tarpeen täydentää myös pelastustoimen osalta.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

Hyvinvointialueneuvottelukunta

Nykyisin hyvinvointialueiden asioita käsitellään kolmessa erillisessä valtioneuvoston asettamassa hyvinvointialueiden ja ministeriöiden välisessä neuvottelukunnassa. Neuvottelukuntien määrää ehdotetaan vähennettäväksi yhteen. Esityksen mukaan hyvinvointialuetalouden ja –hallinnon neuvottelukunnan, sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan ja pelastustoimen neuvottelukunnan tehtävät yhdistetään ja muodostetaan hyvinvointialuelain 13 §:ssä säädetty uusi hyvinvointialueneuvottelukunta. Samalla sote-järjestämislain 23 §:n ja pelastustoimen järjestämislain 9 §:n säännökset neuvottelukunnista kumotaan. Valiokunta katsoo, että neuvottelukuntien määrän vähentyminen selkeyttää rakenteita ja vähentää hallinnollista taakkaa sekä edistää osaltaan hyvinvointialueiden ohjauksen yhdenmukaisuutta.

Ehdotetun hyvinvointialuelain 13 §:n 3 momentin mukaan neuvottelukunnassa on hyvinvointialueiden, HUS-yhtymän, Helsingin kaupungin, valtiovarainministeriön sekä muiden hyvinvointialueiden tehtävien ohjaamisesta vastaavien ministeriöiden edustus. Pykälän 4 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä neuvottelukunnan kokoonpanosta, toimikaudesta, jaostoista sekä tehtävistä. Valiokunta pitää tärkeänä, että hyvinvointialueneuvottelukunnan työssä turvataan muun ohella myös pelastustoimen riittävä asiantuntemus.

Hallituksen esitykseen sisältyvien 1–3. lakiehdotusten siirtymäsäännösten mukaan nykyisten neuvottelukuntien toimikaudet päättyvät, kun valtioneuvosto on asettanut hyvinvointialueneuvottelukunnan. Nykyiset neuvottelukunnat jatkavat siten toimintaansa lainmuutoksen voimaantulon jälkeen siihen saakka, kunnes uusi neuvottelukunta on asetettu. Siirtymäsäännöksistä puuttuu kuitenkin säännös siitä, mitä sääntelyä niihin tällöin sovelletaan. Tarkoituksena on, että toimintansa päättävään neuvottelukuntaan sovelletaan ehdotetun lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Hallintovaliokunta ehdottaa yksityiskohtaisissa perusteluissa siirtymäsäännösten täydentämistä tämän mukaisesti.

Neuvottelut hyvinvointialueen kanssa

Hyvinvointialuelakiin ehdotetussa uudessa 13 a §:ssä säädetään ministeriöiden ja hyvinvointialueiden välisistä neuvotteluista. Pykälään on koottu sote-järjestämislakiin ja pelastustoimen järjestämislakiin sisältyvät ministeriöiden ja hyvinvointialueiden neuvotteluja koskevat säännökset eräin neuvottelujen tarkoitusta ja sisältöä koskevin muutoksin.

Ehdotuksen mukaan valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö neuvottelevat vuosittain hyvinvointialueen kanssa hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteuttamisesta ja hyvinvointialueen taloushoidosta. Voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti neuvottelu koskee järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteutumista. Sen rinnalla, toiminnan ja talouden tarkastelun yhteensovittamiseksi ja talouden ohjauksen vahvistamiseksi, neuvottelujen ehdotetaan koskevan myös hyvinvointialueen taloushoitoa.

Ehdotettuun lakiin ei sisälly voimassa olevan sääntelyn kaltaista säännöstä siitä, että neuvottelut käydään erikseen kunkin alueen kanssa. Ehdotetun sääntelyn tarkoituksena on mahdollistaa joustava ja tarkoituksenmukainen tapa neuvottelujen käymiseen. Ehdotettu sääntely ei myöskään estä järjestämästä neuvotteluja jokaisen hyvinvointialueen kanssa erikseen, vaikka tätä ei lakisäätei-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

sesti enää edellytetä. Valiokunta pitää tärkeänä, että soveltamiskynnystä yksittäisen hyvinvointialueen kanssa käytäville neuvotteluille ei nosteta liian korkeaksi. Ainakin hyvinvointialueiden toiminnan ensimmäisinä vuosina neuvottelut on tarkoituksenmukaisinta toteuttaa hyvinvointialuekohtaisesti.

Voimassa olevan sääntelyn mukaan neuvottelujen yhtenä tarkoituksena on ollut myös yhteisen tilannekuvan tarkastelu. Vaikka sitä ei ole mainittu ehdotetun 13 a §:n 1 momentissa, yhteisen tilannekuvan muodostamisesta, tarkastelusta ja arvioinnista ei ole tarkoitettu luopua. Valiokunnan käsityksen mukaan yhteisen tilannekuvan muodostaminen, tarkastelu ja arviointi on välttämätöntä esimerkiksi neuvotteluissa annettavien ministeriöiden suositusten laadinnan sekä muun valtion ohjauksen näkökulmista, ja sen on tarkoitus toteutua osana pykälän 2 momentissa säädettyä järjestämisvastuun toteutumisen ja tarvittavien toimenpiteiden arviointia. Myös sosiaali- ja terveysvaliokunta on painottanut oikean tilannekuvan tärkeyttä.

Hallituksen esityksen (s. 25) mukaan valtiovarainministeriö koordinoi neuvotteluja. Perustuslakivaliokunta kiinnittää tältäkin osin huomiota siihen, että valtiovarainministeriön tehtävä ja toimivalta eivät ilmene nimenomaisesti ehdotetusta sääntelystä. Myös sosiaali- ja terveysvaliokunta on katsonut säännöstä olevan tarpeen muuttaa siten, että siitä ilmenee valtiovarainvaliokunnan koordinaatiovastuuseen liittyvä rooli. Hallintovaliokunta yhtyy näihin näkemyksiin ja ehdottaa 13 a §:n 1 momentin täsmentämistä yksityiskohtaisista perusteluista ilmenevin tavoin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta

11 §. Hyvinvointialueiden seuranta, ohjaus ja laillisuusvalvonta. Valiokunta on edellä todennut, että hallituksen esityksessä ehdotetun 1 momentin sääntelyä on syytä täsmentää. Valiokunta ehdottaa, että 1 momentin säännös jaetaan selkeyden vuoksi kahdeksi eri virkkeeksi, jolloin ensimmäinen virke sisältää valtiovarainministeriön seurantatehtävän hallituksen esityksen mukaisessa muodossa ja hyvinvointialueiden yleistä ohjausta koskevan toimivaltasäännöksen muutettuna yleisperusteluissa todetun mukaisesti seuraavasti: ”... ja vastaa hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon yleisestä ohjauksesta sekä toiminnan yleisestä ohjauksesta siltä osin kuin sitä ei ole säädetty sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön tai muun ministeriön toimivaltaan kuuluvaksi.” Momentin toinen virke sisältää hallituksen esityksessä ehdotetun säännöksen ohjauksen yhteensovittamisesta sekä hyvinvointialueiden itsehallinnon huomioon ottamisesta lainsäädännön valmistelussa.

12 a §. Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet. Pykälän 1 momentin toisen virkkeen mukaan valtakunnallisissa tavoitteissa on otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet. Valiokunta viittaa siihen, mitä edellä yleisperusteluissa on tältä osin lausuttu, ja ehdottaa 1 momentin täydentämistä niin, että sote-järjestämislain 31 §:ssä ja pelastustoimen järjestämislain 15 §:ssä tarkoitettut sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön selvitykset sekä mahdolliset muut väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen toimintaa ja taloutta koskevat seurantatiedot on otettava huomioon finanssipoliittisten tavoitteiden ohella.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

13 a §. Neuvottelu hyvinvointialueen kanssa. Valiokunta ehdottaa pykälän 1 momentin ensimmäistä virkettä täsmennettäväksi siten, että siitä ilmenee hallituksen esityksen perusteluissa mainittu valtiovarainministeriön koordinaatiotehtävä neuvotteluissa. Lisäksi valiokunta ehdottaa tarkennettavaksi, että valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö osallistuvat hyvinvointialueen kanssa käytäviin neuvotteluihin yhdessä. Valiokunta on tehnyt pykälän otsikkoon teknisen korjauksen muuttamalla neuvottelu-sanan monikkoon.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Valiokunta ehdottaa, että siirtymäsäännökseen lisätään säännös, jonka mukaan hyvinvointialuelouden ja –hallinnon neuvottelukuntaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2. Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

31 §. Sosiaali- ja terveysministeriön vuosittainen selvitys. (Uusi) Hallituksen esityksessä ei ehdoteta muutettavaksi sote-järjestämislain 31 §:ää. Sosiaali- ja terveysvaliokunta toteaa lausunnossaan, että koska järjestämislain 22 §:ään jäisi ehdotuksen mukaan vain informatiivinen säännös, joka viittaa hyvinvointialueesta annettuun lakiin, on sote-järjestämislain 31 §:n viittaussäännös, jossa viitataan 22 §:ssä tarkoitettuihin valtakunnallisiin tavoitteisiin, syytä korjata viittaukseksi hyvinvointialuelain 12 a §:ään. Hallintovaliokunta ehdottaa, että viittaus muutetaan tässä yhteydessä sosiaali- ja terveysvaliokunnan esittämällä tavalla.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Valiokunta ehdottaa, että siirtymäsäännökseen lisätään säännös, jonka mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukuntaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3. Laki pelastustoimen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

15 §. Sisäministeriön vuosittainen selvitys. (Uusi) Hallituksen esitykseen ei sisälly muutohdotuksia pelastustoimen järjestämislain 15 §:ään. Hallintovaliokunta toteaa, että koska pelastustoimen järjestämislain 22 §:ään jäisi ehdotuksen mukaan vain informatiivinen säännös, joka viittaa hyvinvointialueesta annettuun lakiin, on pelastustoimen järjestämislain 15 §:n viittaussäännös, jossa viitataan 22 §:ssä tarkoitettuihin valtakunnallisiin tavoitteisiin, tarpeen tässä yhteydessä korjata viittaukseksi hyvinvointialuelain 12 a §:ään.

Voimaantulo- ja siirtymäsäännös. Valiokunta ehdottaa, että siirtymäsäännökseen lisätään säännös, jonka mukaan pelastustoimen neuvottelukuntaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 2/2024 vp sisältyvän 4. lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 2/2024 vp sisältyvät 1.—3. lakiehdotuksen. (*Valiokunnan muutosehdotukset*)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

hyvinvointialueesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyvinvointialueesta annetun lain (611/2021) 11 §, 12 §:n 2 momentti ja 13 §, sellaisena kuin niistä on 13 § osaksi laissa 350/2022, sekä
lisätään lakiin uusi 12 a ja 13 a § seuraavasti:

11 §

Hyvinvointialueiden seuranta, ohjaus ja laillisuusvalvonta

Valtiovarainministeriö seuraa yleisesti hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta ja vastaa hyvinvointialueiden talouden ja hallinnon yleisestä ohjauksesta sekä toiminnan yleisestä ohjauksesta siltä osin kuin sitä ei ole säädetty sosiaali- ja terveysministeriön, sisäministeriön tai muun ministeriön toimivaltaan kuuluvaksi. Valtiovarainministeriö sovittaa yhteen valtioneuvostossa tehtävää hyvinvointialueiden ohjausta sekä huolehtii, että hyvinvointialueiden itsehallinto otetaan huomioon hyvinvointialueita koskevan lainsäädännön valmistelussa.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimivallasta sosiaali- ja terveydenhuollon yleisessä ohjauksessa, suunnittelussa, kehittämisessä ja valvonnassa säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 21 §:ssä. Sisäministeriön toimivallasta pelastustoimen yleisessä ohjauksessa, suunnittelussa ja kehittämisessä säädetään pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) 7 §:ssä.

Aluehallintovirasto voi kantelun johdosta tutkia, onko hyvinvointialue toiminut voimassa olevien lakien mukaan.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

12 §

Hyvinvointialuetalous osana julkisen talouden suunnitelmaa

Julkisen talouden suunnitelma ja valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet ohjaavat ministeriöitä niiden valmistellessa hyvinvointialuetta koskevaa lainsäädäntöä ja ohjausta.

12 a §

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet

Valtioneuvosto vahvistaa vähintään joka neljäs vuosi valtakunnalliset strategiset tavoitteet hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien hoitamiseksi yhdenvertaisesti, laadukkaasti ja kustannusvaikuttavasti. Valtakunnallisissa tavoitteissa on otettava huomioon valtioneuvoston asettamat julkisen talouden finanssipoliittiset tavoitteet sekä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 31 §:ssä ja pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 15 §:ssä tarkoitetut sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön selvitykset sekä mahdolliset muut väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen toimintaa ja taloutta koskevat seurantatiedot.

Tavoitteissa on määriteltävä:

- 1) tavoitteet palvelujen yhdenvertaisen toteutumisen, vaikuttavuuden, palvelujen yhteensovittamisen ja kielellisten oikeuksien turvaamiseksi sekä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi;
- 2) tavoitteet tuottavuuden ja kustannusvaikuttavuuden lisäämiselle;
- 3) tavoitteet tiedonhallinnan ja digitalisaation kehittämiselle;
- 4) tavoitteet hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi sekä hyvinvointialueiden, kuntien ja muiden toimijoiden väliselle, näitä koskevalle yhteistyölle;
- 5) yleiset linjaukset hyvinvointialueiden laajakantoisista investoinneista;
- 6) tavoitteet alueellisen ja valtakunnallisen valmiuden ja varautumisen toteuttamiseksi;
- 7) tavoitteet hyvinvointialueiden väliselle ja sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden väliselle yhteistyölle ja työnjaolle;
- 8) tavoitteet koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalle.

Valtakunnalliset tavoitteet voivat koskea myös muita kuin 2 momentissa tarkoitettuja asioita, jotka ovat tarpeellisia hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden kehittämiseksi.

Valtiovarainministeriön on yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön kanssa seurattava ja arvioitava valtakunnallisten tavoitteiden toteutumista vuosittain. Tavoitteita on tarvittaessa muutettava. Muutos voi perustua yhden tai useamman hyvinvointialueen esitykseen tai ministeriön aloitteeseen.

13 §

Hyvinvointialueneuvottelukunta

Valtiovarainministeriön yhteydessä toimii hyvinvointialueneuvottelukunta. Neuvottelukunnan tarkoituksena on edistää hyvinvointialueiden toimintaa ja taloutta koskevien strategisten lin-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

jausten ja hyvinvointialueiden itsehallinnon toteutumista sekä valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä.

Neuvottelukunnan tehtävänä on:

1) ennakoida, seurata ja arvioida hyvinvointialueiden toiminnan ja talouden toteutunutta ja tulevaa kehitystä;

2) käsitellä lainsäädäntöä, lainsäädäntöhankkeita ja muita valtion toimenpiteitä, jotka ovat hyvinvointialueiden toiminnan, talouden ja itsehallinnon kannalta periaatteellisesti tärkeitä ja laajakantoisia;

3) edistää hyvinvointialueiden tehtäviä koskevien valtakunnallisten tavoitteiden toteutumista ja tehdä niitä koskevia ehdotuksia sekä käsitellä 12 a §:n 4 momentissa tarkoitettujen ministeriöiden aloitteet ja hyvinvointialueiden esitykset niiden muuttamiseksi;

4) käsitellä hyvinvointialueiden tehtäviä koskevan lainsäädännön kehittämistarpeita;

5) edistää valtakunnallisten ja alueellisten toimijoiden yhteistyötä sekä käsitellä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden sisäistä työnjakoa ja yhteistyötä.

Neuvottelukunnan asettaa valtioneuvosto. Neuvottelukunnassa on hyvinvointialueiden, HUS-yhtymän, Helsingin kaupungin ja valtiovarainministeriön sekä muiden hyvinvointialueiden tehtävien ohjaamisesta vastaavien ministeriöiden edustus.

Valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä neuvottelukunnan kokoonpanosta, toimikaudesta, jaostoista ja tehtävistä.

13 a §

Neuvottelut hyvinvointialueen kanssa

Valtiovarainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja sisäministeriö neuvottelevat yhdessä vuosittain hyvinvointialueen kanssa hyvinvointialueen järjestämisvastuuseen kuuluvien tehtävien toteuttamisesta ja hyvinvointialueen taloudenhoidosta valtiovarainministeriön yhteensovittamana. Neuvottelujen tarkoituksena on hyvinvointialueen toiminnan vaikuttavuuden, taloudellisuuden ja tuloksellisuuden tukeminen sekä hyvinvointialueen järjestämistehtävän strategisen tason ohjaus ottaen erityisesti huomioon 12 a §:ssä tarkoitettujen valtakunnallisten tavoitteet.

Neuvotteluissa seurataan ja arvioidaan hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteutumista ja käsitellään hyvinvointialueen tehtävien tavoitteita sekä niitä tukevia toimenpiteitä. Neuvotteluissa arvioidaan hyvinvointialueen kustannusten ja rahoituksen toteutunutta ja tulevaa kehitystä sekä hyvinvointialueella toteutettavia kustannusten hallintaa tukevia ja muita toimenpiteitä, joilla hyvinvointialueen tehtävien hoitaminen ja palvelujen saatavuus voidaan käytettävissä olevalla rahoituksella turvata.

Ministeriöiden on tarvittaessa annettava hyvinvointialueelle järjestämistä ja taloutta koskevia toimenpidesuosituksia, joilla edistetään hyvinvointialueiden toiminnan vaikuttavuutta, taloudellisuutta ja tuloksellisuutta.

Hyvinvointialueen järjestämisvastuun toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa hyödynnetään sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 29 §:n 2 momentissa ja 30 §:ssä sekä pelastustoimen järjestämisestä annetun lain 13 §:n 2 momentissa ja 14 §:ssä tarkoitettuja hyvinvointialueen vuosittaisia selvityksiä ja Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja aluehallintoviraston asiantuntija-arvioita sekä tarvittaessa muita viranomaisten arvioita.

Valtiovarainministeriö laatii käydyistä neuvotteluista yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa asiakirjan. Asiakirjassa todetaan neuvotteluissa käsitellyt asiat, mihin neuvotteluissa on päädytty

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

sekä ministeriöiden mahdollisesti antamat toimenpidesuositukset. Asiakirja julkaistaan julkisessa tietoverkossa.

Mitä tässä pykälässä säädetään hyvinvointialueesta, sovelletaan myös HUS-yhtymään. HUS-yhtymän neuvotteluihin osallistuvat myös Uudenmaan hyvinvointialueet ja Helsingin kaupunki.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa meneillään oleva hyvinvointialuetalouden ja –hallinnon neuvottelukunnan toimikausi päättyy, kun valtioneuvosto on asettanut tässä laissa tarkoitetun hyvinvointialueneuvottelukunnan. Hyvinvointialuetalouden ja –hallinnon neuvottelukuntaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

2.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 23 ja 24 §, sellaisena kuin niistä on 23 § osaksi laissa 351/2022, sekä
muutetaan 21, 22 ja 31 § seuraavasti:

21 §

Yleinen ohjaus, suunnittelu ja kehittäminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon yleinen ohjaus, suunnittelu, kehittäminen ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa valtakunnallisesta sosiaali- ja terveyspolitiikasta sekä osaltaan valtakunnallisten tavoitteiden valmistelusta ja niiden huomioon ottamisesta hyvinvointialueiden toiminnan ohjauksessa.

22 §

Valtakunnalliset tavoitteet sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiselle sekä neuvottelut hyvinvointialueen kanssa

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevista valtakunnallisista tavoitteista ja niihin sisältyvistä sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen liittyvistä tavoitteista, niiden käsittelystä hyvinvointi-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

aluneuvottelukunnassa sekä hyvinvointialueen kanssa käytävistä neuvotteluista säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa.

31 § (Uusi)

Sosiaali- ja terveysministeriön vuosittainen selvitys

Sosiaali- ja terveysministeriö laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhdenvertaista toteutumista ja rahoituksen tason riittävyyttä. Selvityksen tulee sisältää ehdotus tarvittavista toimenpiteistä julkisen talouden suunnitelman, valtion talousarvion sekä hyvinvointialueesta annetun lain 12 a §:ssä tarkoitettujen hyvinvointialueiden tehtäviä koskevien valtakunnallisten tavoitteiden laatimista sekä muuta valtakunnallista ohjausta varten. Selvityksessä hyödynnetään 30 §:ssä tarkoitettuja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen asiantuntija-arvioita. Selvitys on julkaistava julkisessa tietoverkossa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevat sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet ovat voimassa, kunnes valtioneuvosto on asettanut hyvinvointialueesta annetun lain 12 a §:n nojalla hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet.

Tämän lain voimaan tullessa meneillään oleva sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukunnan toimikausi päättyy, kun valtioneuvosto on asettanut hyvinvointialueesta annetun lain 13 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueneuvottelukunnan. Sosiaali- ja terveydenhuollon neuvottelukuntaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki

pelastustoimen järjestämisestä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan pelastustoimen järjestämisestä annetun lain (613/2021) 9 ja 10 §, sellaisena kuin niistä on 9 § osaksi laissa 352/2022, sekä
muutetaan 8 ja 15 § seuraavasti:

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

8 §

Valtakunnalliset tavoitteet pelastustoimen järjestämiselle sekä neuvottelut hyvinvointialueen kanssa

Hyvinvointialueiden tehtäviä koskevista valtakunnallisista tavoitteista ja niihin sisältyvistä pelastustoimen järjestämiseen liittyvistä tavoitteista, niiden käsittelystä hyvinvointialueneuvottelukunnassa sekä hyvinvointialueen kanssa käytävistä neuvotteluista säädetään hyvinvointialueesta annetussa laissa.

15 § (Uusi)

Sisäministeriön vuosittainen selvitys

Sisäministeriö laatii vuosittain valtakunnallisen selvityksen, jossa arvioidaan tarpeita ja uhkia vastaavien pelastustoimen palvelujen toteutumista ja rahoituksen tason riittävyttä. Selvityksessä hyödynnetään 13 §:ssä tarkoitettuja hyvinvointialueiden selvityksiä ja 14:ssä tarkoitettua aluehallintovirastojen asiantuntija-arviota. Selvityksen tulee sisältää ehdotus tarvittavista toimenpiteistä julkisen talouden suunnitelman, valtion talousarvion sekä **hyvinvointialueesta annetun lain 12 a §:ssä tarkoitettujen hyvinvointialueiden tehtäviä koskevien** valtakunnallisten tavoitteiden laatimista sekä muuta valtakunnallista ohjausta varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Tämän lain voimaan tullessa voimassa olevat pelastustoimen valtakunnalliset tavoitteet ovat voimassa, kunnes valtioneuvosto on asettanut hyvinvointialueesta annetun lain 12 a §:n nojalla hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet.

Tämän lain voimaan tullessa meneillään oleva pelastustoimen neuvottelukunnan toimikausi päättyy, kun valtioneuvosto on asettanut hyvinvointialueesta annetun lain 13 §:ssä tarkoitetun hyvinvointialueneuvottelukunnan. **Pelastustoimen neuvottelukuntaan sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.**

4.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain 11 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisestä Uudellamaalla annetun lain (615/2021) 11 §:n 2 momentti ja 17 §:n 2 momentti seuraavasti:

11 §

HUS-järjestämissopimuksen hyväksyminen ja muuttaminen

Osapuolten on seurattava ja arvioitava vuosittain HUS-järjestämissopimuksen toteutumista osana hyvinvointialueesta annetun lain 13 a §:n mukaisia HUS-yhtymän neuvotteluja valtiovarainministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön kanssa. Sopimusta on tarvittaessa muutettava. Muutos voi perustua yhden tai useamman osapuolen esitykseen tai sosiaali- ja terveysministeriön aloitteeseen.

17 §

Helsingin kaupunkiin sovellettavat hyvinvointialueesta annetun lain ja kuntalain säännökset

Helsingin kaupungin järjestäessä sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtäviä sovelletaan, mitä säädetään hyvinvointialueesta annetun lain 7 §:ssä järjestämisvastuusta, 9 §:ssä palvelujen tuottamisesta, 10 §:ssä tuottamista koskevan vastuun toteuttamisesta ja sen valvonnasta, 11 §:ssä hyvinvointialueiden seurannasta, ohjauksesta ja laillisuusvalvonnasta, 12 §:ssä hyvinvointialueiden taloudesta osana julkisen talouden suunnitelmaa, 12 a §:ssä hyvinvointialueiden tehtäviä koskevista valtakunnallisista tavoitteista, 13 §:ssä hyvinvointialueneuvottelukunnasta, 13 a §:ssä neuvottelusta hyvinvointialueen kanssa, 16 §:ssä investointisuunnitelmasta, 21 §:ssä valtakunnallisesta toimitila- ja kiinteistöhallinnon osaamiskeskuksesta, 8 luvussa hyvinvointialueiden yhteistoiminnasta, 9 luvussa hyvinvointialueen liikelaitoksesta, 120 §:ssä hyvinvointialueen toiminnan, talouden ja palvelutuotannon seurannasta ja tietojen tuottamisesta ja 16 luvussa oikaisuvaatimuksesta ja muutoksenhausta sekä 150 §:ssä varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Muutoin sovelletaan kuntalakia, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp

Helsingissä 13.6.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Mauri Peltokangas ps
varapuheenjohtaja Pihla Keto-Huovinen kok
jäsen Otto Andersson r
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Juha Hänninen kok
jäsen Mari Kaunistola kok
jäsen Rami Lehtinen ps
jäsen Laura Meriluoto vas
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Saku Nikkanen sd
jäsen Eemeli Peltonen sd
jäsen Hanna Räsänen kesk
jäsen Paula Werning sd
jäsen Joakim Vigelius ps
jäsen Ben Zyskowitz kok (osittain)
varajäsen Timo Mehtälä kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Minna-Liisa Rinne

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp Vastalause 1

Vastalause 1

Perustelut

Hallituksen esityksen tavoitteena on yhtenäistää ja selkeyttää hyvinvointialueiden valtion ohjausta, jotta voidaan varmistaa yhdenvertaisten ja laadukkaiden palvelujen toteutuminen hyvinvointialueilla sekä hillitä kustannusten nousua ja edistää kustannusvaikuttavuutta. Nämä tavoitteet ovat kannatettavia, mutta kaikilta osin ei käy selväksi, miten nyt esitetyillä lainsäädäntömuutoksilla näihin tavoitteisiin päästään.

Lisäksi esityksen tavoitteena on selkeyttää valtiovarainministeriön tehtäviä ja roolia hyvinvointialueiden ohjauksessa sekä varmistaa, että hyvinvointialueiden ohjaus on yhteensopivaa valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden kanssa. On todettava, että ihmisille tärkeiden peruspalvelujen alistaminen talous- ja finanssipoliittisille tavoitteille vaarantaa kansalaisten perusoikeuksien toteutumisen.

Valtiovarainministeriön ja valtioneuvoston asettamien talous- ja finanssipoliittisten tavoitteiden nostamista hallituksen esittämällä tavalla ohjauksen keskiöön ei voi hyväksyä. Sekä sosiaali- ja terveysvaliokunnan että hallintovaliokunnan asiantuntijakuulemisissa on esitetty laajasti kritiikkiä siitä, että esityksessä korostuvat finanssipoliittiset tavoitteet sekä muut taloudelliset näkökohdat siten, että perustuslaissa turvattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen varmistaminen sekä hyvinvointialueiden kaikessa toiminnassa keskeiset sosiaali- ja terveyspoliittiset tavoitteet jäävät valtakunnallisessa ohjauksessa näille alisteisiksi.

Pidämme välttämättömänä perustuslain 19 §:n 3 momentissa perusoikeuksina turvattujen sosiaali- ja terveyspalvelujen varmistamiseksi, että laista käy selkeästi ilmi perusoikeuksien turvaamisen ensisijaisuus suhteessa finanssipoliittisiin tavoitteisiin.

Hyvinvointialuelain 12 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi hyvinvointialueiden tehtäviä koskevista valtakunnallisista tavoitteista. Nykyisten erillisten sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisten tavoitteiden ja pelastustoimen valtakunnallisten tavoitteiden sijasta valtioneuvosto vahvistaisi vähintään joka neljäs vuosi yhtenäiset hyvinvointialueiden tehtäviä koskevat valtakunnalliset tavoitteet, joissa otetaan huomioon sekä sosiaali- ja terveydenhuollolle että pelastustoimelle asetettavat tavoitteet.

Valtakunnalliset tavoitteet ovat keskeinen osa valtakunnallista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen strategista ohjausta. Hallituksen esityksessä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen valtakunnallisten tavoitteiden määrittely ei enää perustuisi voimassa olevan sotejärjestämislain 31 §:ssä edellytettyyn sosiaali- ja terveysministeriön selvitykseen sekä mahdollisiin muihin väestön hyvinvointia ja terveyttä sekä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja taloutta koskeviin seurantatietoihin.

Esityksessä ehdotettu sääntely ei estäisi mainitun selvityksen ja seurantatietojen huomioon ottamista, mutta niiden huomioon ottamiseen velvoittavan säännöksen poistaminen laista voisi merkittäväällä tavalla rajoittaa näiden palvelujen tavoitteiden määrittelyssä lakisääteisesti huomioon

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp
Vastalause 1

otettavaa tietopohjaa edellyttämällä, että ainoastaan finanssipoliittiset tavoitteet on otettava huomioon. Myös tällä ehdotetulla sääntelyllä olisi merkittäviä vaikutuksia perusoikeuksien toteutumiseen ja turvaamiseen.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että lakiehdotukset hylätään.

Helsingissä 13.6.2024

Eemeli Peltonen sd
Eveliina Heinäluoma sd
Saku Nikkanen sd
Paula Werning sd
Laura Meriluoto vas

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp
Vastalause 2

Vastalause 2

Perustelut

Keskusta ei kannata hyvinvointialueiden ohjauksen yhteensovittamisen säätämistä valtiovarainministeriön tehtäväksi. Se veisi sote- ja pelastustoimen uudistuksia väärään suuntaan heikentäen alueellista päätösvaltaa sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden vaikuttavuuden kehittämistä. Vetoamme hallitukseen, että se jatkuvien rahoitusleikkausten, hallinnollisen vallan uudelleenjakamisen ja palveluverkoston alasajamisen sijasta alkaisi viimein keskittyä ihmisten tarvitsemien palveluiden kehittämiseen, terveyden edistämiseen ja hyvinvointialueiden tukemiseen uudistamistyössä.

Perustuslain nojalla valtiovallan on turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut. Niiden järjestämisessä tarvitaan substanssiosaamista, joka on sosiaali- ja terveysministeriössä. Hyvinvointialueet vastaavat myös pelastustoimen järjestämisestä, jossa asiantuntijuus on sisäministeriöllä. Valtiovarainministeriön tehtävänä taas on muun muassa tehdä esityksiä hyvinvointialueiden rahoituksesta ja rahoitusjärjestelmästä, joista lopulta päättää eduskunta.

Yllä mainittujen kolmen eri ministeriön muodostamassa kokonaisuudessa hallitus on valinnut linjan, jossa valtiovarainministeriön rooli hyvinvointialueiden järjestämisvastuulla olevien sote- ja pelastuspalveluiden ohjausta johtavana ja koordinoivana ministeriönä vahvistuisi huomattavasti, jopa liikaa. Toisaalta substanssiosaamisesta vastaavien sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön roolit heikentyisivät olennaisesti. Hallituksen alun perin ehdottamat muutokset liittyisivät korostetusti vallankäyttöön ja sen uudelleen jakamiseen yllä mainittujen ministeriöiden välillä. Muutos menisi väärään suuntaan eikä se asiantuntijoiden mukaan selkeyttäisi ohjausvaltaa nykyisestä.

Valiokunta on saamiensa lausuntojen nojalla lopulta päätyneet täsmentämään kolmen yllä mainitun ministeriön välisiä toimivaltasuhteita ja on esittämässä pykälämuutosehdotuksia hallituksen esitykseen. Pidämme sitä välttämättömänä. Hallituksen linja on kuitenkin yhä virheellinen ottaen huomioon, mitä viime vaalikaudella hyväksytyt sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistusten toimeenpano hyvinvointialueita uudistustyössä tukien vaatisivat. Siksi vastalauseessamme keskitymme kuvaamaan vallitsevaa tilaa sekä lopuksi tuomme esiin oman vaihtoehtomme kolmella lausumaehdotuksella, joilla sote-ohjausvallan siirtämisen sijasta ihmisten tarvitsemia sote- ja pelastustoimen palveluja voidaan kehittää ja turvata koko maassa.

Aluksi on syytä todeta, että ohjausvallan muutosta ollaan yhä tekemässä tavalla, jossa kulloisenkin hallituksen linjaama budjettirahoitus sanelisi liikaa ihmisten oikeudesta saada sosiaali- ja terveys- sekä pelastustoimen palveluja alueellisen päätösvallan kustannuksella. Monissa muissakin asioissa hallituksen toimintatapana on ollut ylikorostaa ja maksimoida oman hallitusvaltansa käyttämistä, keskittää päätösvaltaa muutamille hallituksen avainhenkilöille sekä rakentaa kuulunomaisia vallanpitäjä-alamainen-jakolinjoja useissa politiikan kysymyksissä. Samalla hallitus on jättänyt saumattomalle yhteistyölle ja sopimiselle poikkeuksellisen vähän tilaa. Sote-palvelut on ollut tästä harvainvallasta hyvä esimerkki, jossa muun muassa kehysriihen päättämä 100 mil-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp Vastalause 2

joonan euron leikkaus sosiaalipalveluihin tuli jopa vastuuministerille täytenä yllätyksenä (HS 20.4.2024).

Kuluvalla vaalikaudella Orpo-Purran hallitus on jo päättänyt jopa noin kahden miljardin euron leikkauksista hyvinvointialueiden rahoitukseen, puhtaasti valtiontalouden säästösyin yrittämättäkään etsiä toisenlaisia ratkaisuja ja sulkemalla korvansa Keskustan esittämiltä lukuisilta vaihtoehdoilta, jolla rahoitusleikkaukset olisi voitu jättää tekemättä ja sote-palvelut turvata koko maassa.

Pidemmän päälle hallituksen kova politiikka rapauttaa ihmisten tarvitsemia keskeisimpiä palveluja tavalla, joka koituisi inhimillisesti sekä taloudellisesti hyvin kalliiksi. Koska hallituksella ei ole joko halua tai kykyä tai ei kumpaakaan keskittyä ihmisten tarvitsemien palvelujen kehittämiseen ja uudistamiseen, on hallitus hukkaamassa etsikkoaikansa turvata julkiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tilanteessa, missä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on vielä kesken-eräinen ja toimeenpanovaiheessa. Hallitukselle uudistuksia näyttävät olevan sairaaloiden, terveysasemien ja paloasemien sulkemiset, joissa mahdolliset toimitilasäästöt sulavat matkakustannuksiin, jonot muissa sairaaloissa ja palvelupisteissä kasvavat sekä yhä useampi jää vaille tarvitsemiaan palveluja.

Toteutuessaan ohjauksen siirto valtiovarainministeriölle hallituksen esittämällä tavalla, jota valiokunta esittää täsmennettäväksi, johtaisi siihen, että jatkossa neuvotteluissa painottuisivat ylikorostuneesti hyvinvointialueen taloudenhoitoon ja rahoitukseen liittyvät kysymykset. Neuvotteluissa ei enää edellytetä käsiteltävän sosiaalisten perusoikeuksien ja yhdenvertaisuuden toteutumista. Siksi ohjauksen vahvistamista ja ohjauksen siirtoa valtiovarainministeriölle ei voida uskottavasti perustella perusoikeuksien turvaamisella, kuten hallituksen esityksessä on tehty.

Vaikka hallituksen esityksen myötä valtion ohjaus kokonaisuutena tiivistyisikin, sitä koskevaa sääntelyä ehdotetaan myös joustavoitettavaksi liikaa eräiltä kohdin. Tämä antaisi valtiovarainministeriölle mahdollisuuden vaikuttaa ja jopa päättää nykyistä itsenäisemmin esimerkiksi siitä, miten neuvottelut hyvinvointialueen kanssa järjestetään ja mitä asioita niissä käsitellään tai jätetään käsittelemättä. Tämä ei ole moite valtiovarainministeriötä kohtaan vaan kuvastaa sitä tosiasiaa, että kukin ministeriö katsoo asioita omasta vastuunäkökulmastaan. Ja tässä ohjauksen muutosesityksessä se olisi ensisijaisesti raha ja toissijaisesti palvelut.

Keskustan valiokuntaryhmän mielestä hyvinvointialueiden perustaminen on ollut välttämätön ja tervetullut uudistus. Sen tavoitteet, kuten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen jokaiselle asuinpaikasta riippumatta, lähipalveluista huolehtiminen, peruspalvelujen toimivuuden parantaminen, palvelujen selkeämpi organisointi, toimiva hoidon porrastus sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen integraatio ovat yhä erittäin tärkeitä. Uudistamistyö niissä on vielä kesken. Siksi hyvinvointialueet tarvitsevat työrauhan uudistaa.

Toisin kuin hallitus väittää, niin viime vaalikaudella sote- ja pelastuspalveluiden uudistuksia koskevien lakien hyväksyminen eduskunnassa oli vasta alkusoitto varsinaiselle uudistamistyölle, joka tehdään hyvinvointialueilla. Olennaista uudistusten onnistumisille on, että niin tämä kuin tulevatkin hallitukset ovat hyvinvointialueiden tukena ja toimivat tiiviissä vuoropuhelussa niitä ai-

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp
Vastalause 2

dosti kuunnellen. Siksi hyvinvointialueiden ohjaamisen tulisi perustua jatkossakin substanssiohjaukseen ja laadukkaiden palveluiden turvaamiseen koko Suomessa.

Toisin kuin hallitus on tehnyt korostetusti, hyvinvointialueiden toimintaa ei pitäisi ohjata pelkästään rahoitus ja rahoituksen jatkuvat leikkauspäätökset tai mitä palveluyksikköjä suljetaan säästöjen toivossa. Hallituksella on yhä paljon tekemätöntä työtä palvelujen kehittämispuolella, jossa päävastuun kantaa sosiaali- ja terveysministeriö. Sekään ei puolla valtiovarainministeriön ohjausvallan vahvistamista.

Hallituksen linja johtaisi ja on jo johtanut hyvinvointialueilla epätarkoituksenmukaisiin paniikki-ratkaisuihin sote-lähipalveluiden kustannuksella. Hallitus ei ole ottanut kuuleviin korviinsa muun muassa ennakoimattomia ja suuria kustannusten nousuja ja niistä johtuvia rahoitusongelmia. Kukaan ei osannut ennakoida eikä estää muun muassa Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan käynnistynyttä kustannusten rajua nousua, poikkeuksellisen kallista sote-palkkaratkaisua eikä kalliin keikkalääkärijärjestelmän leviämistä paikkaamaan sote-työntekijäpulaa. Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan asiantuntijoiden kanssa yhteistyössä tekemän selvityksen mukaan juuri nämä tekijät olivat voimakkaan sote-kustannustennousun taustalla, ei uudistus itsessään. Tämän myöntäminen on ollut hallitukselle tähän asti ylivoimainen tehtävä. Ja niin kauan kuin hallitus ei tunnusta tosiasioita, tulee se samalla suhtautuneeksi välinpitämättömästi julkisiin sote-palveluihin ja pelastustoimeen.

Hallitus on tosiasioiden tunnustamisen ja uudistusten edistämisen sijasta keskittynyt ensisijaisesti moittimaan viime vaalikauden uudistajia, mikä on vienyt valtakunnallista sote-keskustelua harhapoluille. Kuvaavaa on, että hallituksessa sote- ja pelastustoimen palveluista vastaavien perussuomalaisten pääasiallinen keskusteluaihe on ollut hyvinvointialueiden ryhmärahoitus, joka on noin 25 miljardin euron kokonaisrahoituksessa alle yhden promillen kymmenesosan suuruinen ja jonka tarkoituksena on edistää hyvinvointialueiden päättäjien ja kansalaisten vuorovaikutusta. Eduskuntakeskusteluissa eikä muutoinkaan hallituspuolueissa ei ole juurikaan kannettu huolta sote-lähipalveluiden rahoituksesta ja tulevaisuudesta.

Hallitus ei ole ymmärtänyt, että vallanpitäjillä on myös vastuu. Sote-rahoitusleikkausten lisäksi se on suhtautunut torjuvasti muun muassa hyvinvointialueiden vetoomuksiin pidentää alijäämien kattamisaikaa kahdella vuodella, jotta ne saisivat aikaa sopeuttaa talouksiaan ja toteuttaa uudistuksia hallitusti. Hallituksen politiikka vaarantaakin vakavasti sote-uudistuksessa onnistumisen tilanteessa, missä ihmisten palvelutarpeet ja samalla paineet rahoituksen riittävydessä kasvavat automaattisesti muun muassa väestön ikääntymisen seurauksena. Toisin kuin hallitukselle, Keskustalle palveluja tarvitseva ihminen ei ole pelkkä kuluerä ja jatkuvien säästöjen kohde valtiovarainministeriön laskentataulukossa.

Toki on selvää, että sote-palveluissa niin sanottu kustannuspiikki ei voi olla kokonaan auki. Ohjausvallan siirron vastustamisella valtiovarainministeriölle haluamme samalla alleviivata, että hallituksen pitäisi keskittyä olennaiseen. Haasteet eivät ratkea hallinnollisilla muutoksilla esimerkiksi siirtämällä ohjausvaltaa ministeriöltä toiselle, mikä aiheuttaisi substanssiosaamisen painoarvon vähentymistä ohjauksessa tai kaikkein vähiten tekemällä uudistuksia itsehallinnollisten hyvinvointialueiden päätösvalan kustannuksella.

Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp
Vastalause 2

Keskustan mielestä rahoituksen ja palveluiden riittävyys tulevaisuudessa voidaan turvata parhaiten edistämällä palveluiden vaikuttavuutta ja taloudellista tuottavuutta. Ne edellyttävät muun muassa sujuvaa palveluohjausta ja palvelupolkuja, joiden kehittämiseen tarvitaan vahvaa asiantuntemusta sosiaali- ja terveyspalveluista. Tässä hyvinvointialueiden sekä sosiaali- ja terveysministeriön ja sisäministeriön roolit ovat keskeisimpiä. Pelkällä talouden reunaehtojen asettamisella, kuten tämän lainmuutoksen myötä olisi käymässä, hoitoon pääsyä taas rajoitettaisiin, vaativa ja kallis hoitoisuus lisääntyisivät ja hoitojonot kasvaisivat. Samanlainen rapautuminen koskisi myös pelastustoimen palveluja.

Sen sijaan hallituksen tulisi keskittyä edellä mainitun kaltaisiin ihmisten tarvitsemien palvelujen sisältöjä koskeviin uudistuksiin, uudistuksen lainsäädännöllisten esteiden poistamiseen ja hyvinvointialueiden kaikenlaiseen tukemiseen niiden uudistamistyössä.

Katsomme, että yllä mainituin perustein Keskusta ei voi antaa tukeaan hallituksen esitykselle. Esitämme siksi lakiehdotusten hylkäämistä sekä kolmella lausumaehdotuksella sote- ja pelastustoimen uudistusten ohjaamista oikeille raiteille hyvinvointialueiden ja palveluja tarvitsevien ihmisten sekä lopulta myös julkisten hyvinvointipalveluiden sekä valtiontalouden tulevaisuuden turvaamiseksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että 1.-4. lakiehdotus hylätään, ja

että hyväksytään kolme lausumaa (Vastalauseen lausumaehdotukset)

Vastalauseen lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus keskittyy tukemaan hyvinvointialueita ja mahdollistaa niiden uudistamistyön palveluiden toimivuuden parantamiseksi, ammattitaitoisen sotehenkilöstön riittävyyden ja ihmisten tarvitsemien lähipalveluiden turvaamiseksi, puuttamalla kalliiseen keikkalääkärijärjestelmään ja lisäämällä alueiden päätäntävaltaa, väljentämällä normiohjausta sekä vähentämällä kansallista sääntelyä ja ohjausta.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa hyvinvointialueille työrauhan perumalla hyvinvointialueille kohdistamansa rahoitusleikkaukset, pidentää alijäämien kattamisaikaa vuoden 2027 loppuun asti eikä leikkaa normien purkamisista koituvia laskennallisia säästöjä hyvinvointialueiden rahoituksesta.

3. Eduskunta edellyttää, että hallitus uudistaa hyvinvointialueiden rahoitusta vastaamaan paremmin alueellisiin olosuhde- ja palvelutarve-eroihin.

**Valiokunnan mietintö HaVM 11/2024 vp
Vastalause 2**

Helsingissä 13.6.2024

Hanna Räsänen kesk
Timo Mehtälä kesk